

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

בהעלותך תש"ע פרשת שבוע

"רבי פנחס בן יאיר אומר ...

טהרה מביאה לידי קדושה...

מביאה לידי רוח הקדש" (ירושלמי שקלים פרק ג ה"ג)

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

לציווי הפותח את פרשתנו יש משמעות מעבר להיבט המעשי שלו, כחלק מעבודת ד' במשכן וז"ל:

"דבר אל אהרן ואמר אליו בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה **יאיר** שבעת הנרות" (במדבר ח' ב)

רב ששת בסוגיא במסכת שבת כבר העיר על כך:

"וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו; אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (דף כב עמוד ב).

ננסה השבוע לבחון מה הם המאפיינים המיוחדים של מצווה זו, וממילא אולי נצליח להבין מה הם התנאים להשכנת שכינה.

המנורה מכונה בכתוב "המנורה הטהרה" שנאמר:

"ואת השלחן ואת כליו ואת המנורה הטהרה ואת כל פליה ואת מזבח הקטרת" (שמות ל"א ח).

גם טהרתו של השמן הפכה לסמל לאומי יהודי בעקבות המאבק הרוחני בין עם ישראל לבין תרבות האסטיקה האלילית שפותחה על ידי היוונים, ההלניסטים.

המנורה, נרותיה וממילא האור שהיא מפיצה הם סמל לרוחניות כמו שכתוב:

"ויאמר אלי מה אתה ראה נאמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה ונלה על ראשה ושבעה נרותיה עליה ושבעה ושבועה מוצקות לנרות אשר על ראשה... ויען ויאמר אלי לאמר זה דבר יקנן אל זרבבל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם **ברוחי** אומר יקנן צבאות" (זכריה ד' ב-ו).

לכן, ספר משלי מקביל את הנר והאור למצוות ולדברי תורה כמאמר הכתוב:

"כי נר מצנה ותורה אור" (משלי ו' כג).

שלמה המלך בספר משלי מדגיש את אותה הקבלה בין הנשמה שהיא הצד היותר עליון ברוחניותו של האדם, לבין האור המופץ מאת הבורא. כמו שנאמר: "נר יקנן נשמות אדם" (שם כ' כז).

האדם יכול להשתמש בכוחותיו הרוחניים הן לטוב והן למוטב, לכן ספר משלי קובע ומאחל:

"אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך" (שם י"ג ט).

דוגמא לשימוש לא טוב בתכונותיו הרוחניות של האדם מופיעה גם בפסוק הבא:

"רום עינים ורחב לב נר רשעים חטאת" (שם כ"א ד).

אור המנורה העומדת בקודש, בהיכל, הוא גם סמל לחכמה כמו שמלמדנו רבי יצחק:

"הרוצה שיחכים - ידרים, ושיעשיר - יצפין, וסימניך: שלחן בצפון ומנורה בדרום" (בבא בתרא כה ע"ב).

החיבור המיוחד הזה בין אור החכמה לתורה, לקדושה, לטהרה וממילא להשכנת שכינה מביא אותנו למסקנה כי אסטטיות חומרית ואפילו הגיגים רוחניים, גם אם הם מסוגלים להרחיב דעתו של אדם ולתת לו הרגשה של התרוממות מעל הגשמיות, אינם מספיקים לעם ישראל.

האתגר שהפסוק הראשון בפרשתנו מציב הוא הרבה יותר קשה.

הדלקת נרות שמשמעותה עדות על השכינה השורה בישראל מחייבת חיים של טהרה שמובילה לקדושה, שגם היא מובילה,

בסוף הדרך הארוכה, לרוח הקודש, כמבואר בדברי רבי פנחס בן יאיר.

לעיני
רבי יעקב
בן אברהם ועיישה סבג

לעיני
הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלב"ע ט' כסלו תשס"ט

לעיני
יונה בן יעקב מרדכי דונייר ז"ל
נלב"ע ט"ז בסיוון

ERETZ HEMDAH

3 Chiya St. P.O.B 36236 Jerusalem 91360

Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il

ארץ חמדה ע"ר

רח' חייא 3 ת.ד. 36236 ירושלים 91360

טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת הדף היומי עיונים בשולחן ערוך - חושן משפט, לאור הדף היומי

י' – טז' סיון, סנהדרין ק-קו

כוחו של בלעם (קה עמוד ב)

הרב עופר לבנת

לע"נ סבתנו מלכה טויבע בת הרב יעקב לייב

השבוע בדפי הדף היומי, אנו ממשיכים ללמוד את פרק חלק במסכת סנהדרין, העוסק ברובו בעניני אגדה. במשנה בתחילת הפרק מוזכר שלבלעם אין חלק לעולם הבא. אגב כך, הגמרא דנה באישיותו של בלעם ובנסיונו לקלל את עם ישראל. הגמרא (קה עמוד ב) מסבירה שכוחו של בלעם לקלל נבע מכך שיש רגע אחד ביום בו הקב"ה כועס ובלעם ידע לכוון את אותו הרגע. אולם, באותם ימים שבהם בלק שכר את בלעם לקלל את עם ישראל, הקב"ה לא כעס ולכן בלעם לא הצליח לקלל. התוספות (ברכות ז עמוד א ד"ה שאלמלי, עבודה זרה ד עמוד ב ד"ה רגע כמימרא) שואלים, כיצד בלעם היה יכול להספיק לקלל ברגע אחד? הם עונים שני תירושים. התירוץ הראשון הוא שבלעם היה אומר "פִּלְס", שזה ניתן להספיק לומר ברגע. התירוץ השני הוא שהעיקר להתחיל את הקללה באותו רגע, וכיון שהוא התחיל באותו רגע, הוא היה יכול להמשיך אחר כך. "ערוך השולחן" (אורח חיים קי, ה) לומד מתירוץ השני של התוספות הלכה מאוד מעניינת. ישנה שאלה, האם אדם העומד זמן קצר לפני סוף זמן תפילה רשאי להתחיל להתפלל על אף שסיים את התפילה רק אחרי שיעבור הזמן, או שמא רשאי הוא להתפלל רק אם יוכל לסיים את כל התפילה לפני סוף הזמן? מדברי ה"מגן אברהם" (קי, א) משמע שצריך לסיים את כל התפילה לפני סוף הזמן. "ערוך השולחן" טוען שלפי תירוץ השני של התוספות, מספיק שאדם התחיל בזמן הנכון, ואז רשאי הוא להמשיך גם לאחר שעבר הזמן.

זכה הערוך השולחן לכוון לדעת הגאונים. בספר האשכול (אלבק-לקוטים מהלכות תפילה דף לט עמוד ב) מובאת תשובה המיוחסת לרב שרירא גאון ולרב האי גאון בהם עונים כי אדם שהתחיל להתפלל מנחה ביום חול בעוד יום, רשאי להמשיך ולסיים את תפילתו גם בלילה. אולם, בערב שבת, עליו לסיים קודם שתכנס שבת כיון שישנו שוני בין תפילת חול לתפילת שבת.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ד)

Antwerp, Belgium

אנטוורפן, בלגיה

מרחשוון ה'תשנ"ו

הליכה ליד חיישנים אלקטרוניים בשבת וביום-טוב

שאלה

בזמן האחרון אנו נתקלים יותר ויותר במכשירים חשמליים המופעלים על ידי חיישנים אלקטרוניים, כגון דלתות נפתחות מערכות אזעקה, תאורה חיצונית או פנימית וכדו'.

האם יש היתר לעבור ליד חיישנים אלה במקרים הבאים:

- א. מכשיר חשמלי מופעל על ידם.
- ב. נדלקת נורת ביקורת, אבל המכשיר לא מופעל אלא בשעת חירום.
- ג. אין נורת ביקורת שנדלקת, אבל החיישן מגלה את האדם העובר.

תשובה

נושא השימוש בחשמל בשבת¹ נידון בהרחבה בסיפורת הפוסקים האחרונים, ובתשובתנו זו נידרש רק לשאלותיך בעניין החיישנים.

1. דלת שנפתחת על-ידי עין או חיישן אלקטרוניים כשאדם עובר לידם - אסור לעבור ליד החיישן או העין כדי שהדלת תפתח, אך יכול אדם להמתין עד שגוי יכנס לבניין ולהיכנס יחד עמו².
2. חיישן הפועל למניעת שריפה (גלאי-עשן) לפי הידוע לנו³ לא מתרחש במכשיר כל ניתוק או חיבור חשמלי ברגע שאדם עובר לידו, והוא אינו מופעל אלא אם כן נגלה עשן, ולכן, מותר לעבור לידו בשבת.
3. מערכת-אזעקה הפועלת ע"י גלאי-נפח - מערכת זו מורכבת משלושה חלקים נפרדים⁴.
(א) המערכת המרכזית הכוללת משדר-גלים, מקלט-גלים ומערכת אלקטרונית והבודקת את ההבדלים בין השידור והקליטה, ומתוך כך היא מגלה תנועה.
(ב) המערכת הקולית הכוללת צופר, המקבל אותות מן המערכת מרכזית. כשהמערכת במצב גע (on), יש קשר בין המערכת הקולית והמרכזית, וכאשר המצב הוא תוק (off), המערכות מנותקות זו מזו.

(ג) החיישן הנועד לגילוי תנועה, מורכב משני חלקים:

1. מכשיר ששולח בפועל את הגלים, קולט אותם ומוסר את המידע למערכת המרכזית,
2. נורית ביקורת הנדלקת כל אימת שהמערכת המרכזית מגלה תנועה.

ועתה נידרש לשאלת השימוש במערכת בשבת.
בהנחה שלמעשה אי-אפשר⁵ לאפשר את השימוש בחדר מסוים על-ידי כיסוי החיישן לפני השבת או על-ידי התקנת שעון-שבת שינתק את כל המערכת בשעות הפעילות בבניין, יש להתיר להיכנס לבניין בתנאי שלפחות נורית הביקורת תנותק לפני השבת, ורק המערכת הקולית תפעל בהתאם לצורך ע"י שעון-שבת⁶.

¹ עיין שו"ת "במראה הבזק" ח"ג (תשובה לד) ובמראה-המקומות שם.
² עיין מסכת סנהדרין (עז ע"ב) "אמר רבא, דחפו לבור... ואמר רבא, זרק חץ ותריס בידו...", שו"ת "אחיעזר" (ח"ג סי' ס), "יסודי ישרון" (דף 151), "שמירת שבת כהלכתה" (פרק כג סעיף נג) שאוסר ובהערה (קמו) הוא מסתפק בשאלה, אם אפשר להחשיב את זה לכוח שני עפ"י הגמ' הנ"ל. ועיין עוד ספר "ילקוט יוסף" (חלק ד הלי' שבת כרך א דף שלב, סעי' ז-ט).
³ התיאור הטכני הוא ע"פ מהנדס מכון צומ"ת, מר לפידות.
⁴ לפי מהנדס צומ"ת, ניתוק כל המערכת גורם לאזעקות-שווא בשעת חיבורה מחדש.
⁵ יש להתיר, משום שזהו פסיק רישיה דלא ניחא ליה, שהוא מותר במקרה שאי-אפשר באופן אחר. ובמקרה דנן לא ניחא ליה כלל, כי מי שנכנס לתוך החדר, אינו יודע שהחיישן פועל, ולא איכפת ליה כלל, ולפי הפוסקים שסוברים, שאיסור הפעלת החשמל הוא משום מבעיר, הרי זו מלאכה דרבנן, כי אין כאן חוט להט. אמנם היה אפשר לומר שלדעת ה"חזון איש", הסובר שהאיסור בסגירת מעגל חשמלי הוא משום בונה ומכה בפטיש, המלאכה היא דאורייתא, אבל לדעת "המגיד משנה" פסיק רישיה במלאכת מכה בפטיש אינו בגדר מלאכה כלל, ולכן גם לדעת ה"חזון איש" יש להקל בענייננו. ועיין עוד מאמרו של הרב יעקב אריאל, רבה של רמת-גן, בקובץ השנתי של חוג הנוער בבית-כנסת "איחוד שיבת ציון", שנת תשנ"ה.
⁶ ומצאנו דיון בשאלה למקרה ששכחו לנתק את הנורית. עיין ספר "ילקוט יוסף" (ח"ד הלי' שבת כרך ה דף רטז) בעניין מנורת-רחוב שנדלקת מאליה כאשר אדם מתקרב אליה, ופסק שם שלכתחילה יש להמתין עד שיעבור שם נכרי ואז לעבור יחד עמו, אבל אם אין שם נכרי, השאיר בצריך עיון. אמנם הגר"ש וואזנר בקובץ "מבית לוי" כתב להתיר בעניין המנורה הנ"ל, "כיוון שהאדם אינו עושה כלום ממש אלא הולך לדרכו לתומו ואינו מוסיף שום תנועה למען מלאכת האיסור אף שבגרימתו נדלק האור פשיטא שכל זמן שאינו חושב ממש ללכת למען להדליק שאין אנו מצרפים הליכתו הרגילה לתוצאה ואין כאן פעולה של מלאכה" וכו'.
ועיין בדבריו בביאור המחלוקת בין רשב"א ור"ן סוף פרק האורג לעניין נעילת דלת ונמצא צבי שמור בתוך הבית, שאף לדעת ר"ן שאסר שם, היינו משום שנעילת דלת נחשבת למעשה צידה מובהק, ואלו הליכה אינה נחשבת לפעולת הדלקה. אבל יתכן שהרב וואזנר יודה בנדון דידן, מכיוון שהמערכת שייכת למשתמשים, ויש חשש שיכוונו לבדוק את תקינותה, ודומיא להולך בשעת החשיכה שהנורות שבבתים מסייעות לו, שבזה אולי לא יתיר, ויש מקום לחלק.
⁷ האפשרות שיצטרך להישאר במקומו, גורמת לו צער רב ועל כן ניתן לסמוך על טענת "כבוד הבריות" (כתובות ס ע"א), וכן יש כאן ביטול עונג שבת, עיין "ילקוט יוסף" (שבת ח"ג עמוד 10). ועיין שו"ע אורח-חיים (סי' שלו סעי' א). ויש להבחין בין המקרים, שהרי שם עצם ההישארות במקום היא המשך השימוש, ואף-על-פי כן יתכן שמכיוון שהמעשה נעשה בשוגג, לא קנסו כלל וכלל, עיין ב"שמירת שבת כהלכתה" (פי טז הערות מא, מב).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

שו"ת "במראה הבזק", חלקים א'-ו'

תשובות לשאלות מרבני הגולה. השאלות מבטאות את המצב מיוחד של קהילות ישראל בכל קצוות תבל בימינו אנו. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".
מחיר מבצע לששת הכרכים 300 ₪ במקום 360 ₪ (לחץ לקניה) (טל' 02-5371485)

חדש!!!

שו"ת "במראה הבזק" במהדורה מהודרת! מחיר מבצע לששת הכרכים 360 ₪ במקום 480 ₪

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

